

զարտ գնաւի մէջի եղեալ սապոնն: Եւ մտաք զայնիս, 'ի ծովու վերայ շատ մարդ- յետ դարձաւ. ինձ համար եղողներն: Երբ եկաք Յէնկիզափուն՝ իսկէլէն այր և կին բրբխտում էին եղեր. նա խաչուկն ասաց թէ դուք դուրս ելէք զբեռներն յետոյ կամաց կամաց կու հանեմք. ես այլ եղբայրս և աներձագս զրի բեռներ, բուն վերայ, ելայ դուրս: Առ ընտի քե- զի զալապալըս քան զչափն աւելի. մինչ և 'ի քօշէն եկաք՝ տահա մարդ կայր որ մեր գալն չէր աւտար. ապա աղայիս շուրջառն բերաւ Պէտան տէրտէրն, ձը գեց վերաս և կերոն ետուր ձեռս. ես առաջնէ և հաճի իրիցկինն յետիւէ, ե- կաք սուրբ Աստուածածին եկեղեցին մտաք, յորժամ մտայ եկեղեցին՝ այնպէս թուեցաւ ինձ, թէ առաստաղն զլուխս կու դպչեր կամ խորաննին մանտրցեր. սովորեցանք սուրբ Երուսաղէմ բարձրա- չէն եափուններն: Ապա յետ աւետարա- նին ասին զպահպանիչն. և ասացի տէր Խաչատուրին թէ չորս զօլթա տուր քահանայից. և ելաք դուրս, Թագաւոր գովոյ սկսեցին: Եկաք տուն. բազում ուրախութիւն եղև:

Գոհութիւն ֆրիստոսի. Աստուածն ամենայնի ամենեցուն արժանի անէ, որ մեր նման գնան և գնան հանգիստ: Այս եղև աւարտ պատմութեանս. եղ- բայր, սակաւ ինչ ծաղկաքաղ արի, և լիակատար գրեցի. 'ի գնալն մեր էր թուական Հայոց հազար հարիւր վաթ- սունին սեպտեմբեր ամսոյ ինը, պատ- կեր աւուր կիրակի. և գալն մեր հազար հարիւր վաթսունըմէկ, յունիս ամսոյ հինգ, օրն հինգշաբթի: Յորժամ ըն- թեռնուք մի ձանձրանաք. քանզի տեղ- եաւրն և չափովն գրեցի. գոհանամ 'ի տեառնէ որ ետ կարողութիւն գրելոյ. և նմա փառք և պատիւ և գոհութիւն անդրաւ յաւիտենիւ. ամեն:

Կը շարունակուի:

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո Ղ Բ Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ.

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՏՈՒՐ կայ կապեալ ձեռք 'ի բանտի, սուր ծածուկ 'ի ծոցի իւրում:

Ձայս դու ինձ հատուցանես փոխարէն, անա- գորոյն երկինք, զի մեղայ եթէ 'ի բռնաւորէ աս- տի հանգուցանել հնարեցայ զերկիր: Բազմն դժպէ՛ի ոչ գիտասցէ երբեք մեղեկ զսիրտ Տու- րայ. զի՛նչ ինձ պատրաստեալ կայցէ. մի թէ յետինն 'ի չարեաց անողոքելն մահ. չեմ այնչափ անարի՛ որպէս զի զարհուրել 'ի մահուանէ. եթէ բարի ինչ է մահ, կամակար մտադիւր պարտ էր մարդկան մեռանել. իսկ եթէ չար, գոնեայ յեր- կիւղէ ակնկալութեան նորա զերծանել. իսկ զի՛նչ այլ երկիւղալի գուցէ 'ի մահ: Ահաւասիկ սու- սեր մի գաղտնի՛ զոր ապաւէն վերջին առ իս ու- նիմ միշտ, թէ հարկ ինչ լեցի ընդ այն ելանել՝ քան թէ յայլոց ձեռաց անկանել: Յանգիման յերեսս իսկ յայտնեցի բռնաւորին զթշնամու- թիւն իմ, գիտաց զի ոչ պարգեք նորա ստերիւ- րեցին զիս սիրել զբռնաւորութիւն. արդ կեցի շատ. կեանք մարդոյ 'ի գործոց արգեացն չափի, ոչ 'ի խուռն համարոյ ամացն թուոյ. ուր իցեն գահիճքն իմ. զՏուրայ տեսին ցարդ արութիւն 'ի կեանս. տեսցեն 'ի մահու: Միայն կարօտիմ՝ վերջին համբուրի սիրոյ հօրն իմոյ Արգամայ. ահ, մեծ է ինձ օրս յաւուրս կենաց, յորում այսպիսոյ քաջի գտայ ես որդի. սակայն թէ թէ որպէս կամ զխորդ ոչինչ կարաց ասել ինձ յայտնի. հազիւ ինչ բանս քանի մի խօսեալ ընդ իս, ստիպեցաք բաժանիլ 'ի միմեանց ընդ մէջ գիշերին... Այլ զի՛նչ է շնջիւնս 'ի բանտի, ահ, շաշիւն զինուց լսեմ. յիմ վերայ գիմեալ գան սպանանել. հապա, սիրտ իմ, յառաջեցուք. (գնայ) Ըդ առաջ սուր 'ի սիրտ: Ահաւասիկ եմ ես...

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԱՐԳԱՄ, ՏՈՒՐ:

ԱՐԳ. Տուր, որդեակ իմ, զի գործես, գարձո ըզ- սուրդ:

ՏՐ. Արգամ, բա՛բէ, հայր իմ. ո՞ր աստղ բարերար առաջնորդեաց քեզ այսր: զի՛նչ արիւն է այդ որ շողայ 'ի սուրդ:

ԱՐԳ. Արիւն բանտապահացն է. յոյր ձեռս ար- ծաթ է և սուր, զի՛նչ ինչ նա տկարացի գոր- ծել. էր զոր որսացայ, էր զոր ահաբեկ արարի գնդաւս, և էր զոր հարի անինայ բանալ ինձ ճանապարհ յազատել զքեզ. և փոխանակ ընդ առաջին անգթութեանն հայրախնամ գթով բա- րիս գարձուցանել կենաց որդեկիդ. (լաճանէ): Արի եկ 'ի գիրկս իմ, սիրեցեալ որդեակ, ընկալ

զհամբոյրս սիրոյ, և ներեա ինձ, որդեակ իմ, զառաջին անգթութիւնս. ահաւասիկ 'ի վրէժ այնորիկ յայս վտանգ արկի զանձն իմ փրկել զքեզ. ահ, յանկարծ գտանէի և զայլ որդեակսն իմ երկուս, և հայրաբար սիրով խնամ տանէի նոցա:

ՏՐ. Զինչ են բանքդ, ո՞ հայր, ո՞ւր իցեն իմ եղբարք երկու անծանօթք, երբ ցուցեր դու յիս անգթութիւնս. աղէ պատմեա որ ինչ լուար 'ի Ներսէնէ, զոր ասացեր թէ չէ նա հայր Երուսաղայ:

ԱՐԳ. Ճանաչեա 'ի զիւցանուէր ժողովի անդ կուսիցն՝ որ երբեմն էին յԱրմաւիր և արդ 'ի Բագարան Երագոն զոմն անուն:

ՏՐ. Երեսօք ոչ, 'ի լուր ականջաց գիտեմ:

ԱՐԳ. Նա է մայր քո, ո՞հ, որպիսի՞ գաղտնիս եբաց ինձ Ներսէն սպանեալն յԵրուսաղայ, զոր և ընդ միտ ածել սոսկուումն է ինձ. աղէ երթիցուք այժմ, ապա լուիցես զամենայն:

ՏՐ. Մի ինչ զանգիտեր, հայր, ոչ ելից 'ի բանդէս, բայց երթալ ապրեցուցանել զեղբարսն իմ. ո՞ք իցեն աղէ ասա:

ԱՐԳ. Եւ ես ինքն ոչինչ գիտեմ, այլ և ոչ Ներսէն. բայց այսչափ միայն, զի 'ի տիս երկոստարդութեան առ կարօտութեան որդւոց Մաժան ոմն անուն զինն առեալ 'ի ձեռն մտերմի իմոյ Ներսէնի հնարեցայ գողանալ զսէր Երագոնայ, յորմէ և եղեն ինձ որդիք երկու. զոր ապա յերկիւղէ իրացն և առ զիցն ահի՛ հրաման ետու սպանանել: Իմացեալ Երագոն՝ առ մայրենի գթոյն թաքոյց անհետ արար զմանկունան. զայստակ ինձ երկրորդեաց Ներսէն յոգիս ապաստան:

ՏՐ. Իսկ ապա էս, յորմէ՞ ստացար զիս:

ԱՐԳ. Ինմիտ իսկ Երագոնայ երրորդ ինձ ծնար որդի. ահ ներեա ինձ, որդեակ իմ, նոյն հրաման անգթութեան և վասն քո ել յինչն. ոչ այնչափ յայնժամ 'ի զիցն ահէ քան թէ 'ի մարդկանէ. զի ծնան ինձ 'ի տան այլ մանկունք հարազատք:

ՏՐ. Իսկ զիմորդ ապրեցայ ես. Երագոն մայրն մեր...:

ԱՐԳ. Ոչ նա, այլ նոյն ինքն Ներսէն խոնգաղաւտեալ զքեւ, առ սնոյց զքեզ անդ 'ի տան իմում, և արդ իսկ յաչս իմ է մանկութիւն քո. զայս աւմենայն Ներսէն 'ի մեռանելն խոստովան եղև ինձ երդմամբ մեծաւ, և եցոյց զձեռագիր Երագոնայ՝ որ քոմ որդիութեանդ վկայէ:

ՏՐ. Եւ ես ինքն զարմացեալ էի, եթէ առ իմէ՞ այնպէս ջանահար լինէր Ներսէն տանել զիս ընդ իւր յանցանել ձեր առ Արտաշէս. որչափ աղերսեաց, քանկաց յարտասուս հարաւ. սակայն զիքն յայլ ինչ պահեցին զիս:

ԱՐԳ. Ոչ միշտ զիքն ձեռնկալու են մարդկան. իշխէ և բաղձն կենաց աշխարհի. յանձնէ իսկ ընկալ օրինակս. բանտս և կապանքդ խրատեսցեն զքեզ ակն ածել բաղձին. օն եկ երթիցուք:

ՏՐ. Որդիդ քո կալցի յանձին զայդ վատութիւն, ասել եթէ նենգաւ յայլոյ ձեռն փրկեցաւ 'ի ձեռաց Երուսաղայ: Այնմ մեռաց, կամ ես գիտեմ զոր տանելոցս եմ:

ԱՐԳ. Յու եղբարդդ դեռ ևս մորմոքէ զիս. մի՞ Տուր, մի և գու կրկներ ինձ վէրս 'ի հոգի. փութա մի յապաղեր. պատրով է ժամանակ, որոց զեղծանին նովաւ. այսչափ է աղաչել հօր:

ՏՐ. Մի, հայր, մի բռնագատեր զիս անաստել

հրամանիդ, և ծանրագնի համարել զփրկութիւնս 'ի ձեռանէ քումմէ: Ունիմ ես աստ սպանդ մեծ հանել կապանացս. բանք քո վառելին յիս հուր: Երթ դու, հայր, և ես հետ ընդ հետ հասանեմ առ քեզ աւետեօք. եթէ դու ակն ունիս անվտանգ եղանակ աստի, առաւել ևս ես. անբաւք են իմ բարեկամք և ձեռնտուք՝ թշնամիք արքայի. այժմ դան՝ ոչ անապանեսցեն. թող ինքեանք եկեսցեն հանցեն զիս որպէս միանգամ:

ԱՐԳ. Իսկ զիմորդ. մի՞ ստիպեր զիս, Տուր, ցասնուլ քեզ. միթէ և զիս զհայրդ ընդ քեզ կորուսանիցես. աղաղակ լսեմ ես զորաց շուրջ զբանտիւս, զիս ձայնեն. իմ սպառազէնք են. փութա և դու, քեզ մնամ 'ի բերդին. (Էլանէ):

ՏԵՍԻԼ Գ.

ՏՈՒՐ, ապա ԵՐՈՒԱՋ:

ՏՐ. Ահ, ո՞ արդեօք նախ գայցէ, Երուսաղայ եթէ Երուսաղ:

ԵՐԶ. Արդամ, ահ հայր... բա՛բէ, ո՞ւր իցէ Արգամ:

ՏՐ. Երուսաղ. մեռիք, անօրէն. նախ զարիւն քո: ԵՐԶ. Անսա, այ անադորոյն. առ իմէ՞ խնդրես զարիւն իմ. զինչ մեղայ կամ զինչ անիրաւեցի առ քեզ. զի լուցի՞ զնենգդ, զի առաջի արքայի ոչ եղէ զքէն չարախօս ոչ զարթուցի զնա:

ՏՐ. Եղբայր ես բռնաւորին, այս իսկ բաւական յանցանք են:

ԵՐԶ. Եթէ ամենայն եղբայր բռնաւորի պարտի մեռանել, աւասիկ եմ ես. ահա քեզ սիրտ իմ, հար մի ակն աւնուր քրմութեան. սակայն զդոյն սուսերն երկեալ յարիւն հարազատիդ դարձն առ քէն 'ի քոյին սիրտ: Եթէ հանգուրժեսցի՞ սիրտ զեքեղոսին հարազատսն քո զԵրուսաղ և զԵրուսաղ տեսանել առաջի քո 'ի բազկէ քումմէ յարեան իւրեանց մահու տարածել, և ոչ զքոյին արիւն խաւնեսցես ընդ արեան նոցա:

ՏՐ. Բա՛բէ, զինչ ասես, բռնաւորն իմ է եղբայր. դո՞ւ իմ հարազատ. ո՞. զիմորդ, ուստի՞ գիտացեր:

ԵՐԶ. Ընդ քաղաքս ամենայն ընթանան այժմ բանք Ներսէնի՞ զոր 'ի հարկէ լուեալ է և քո:

ՏՐ. Ինքն իսկ Արգամ երկրորդեաց ինձ:

ԵՐԶ. Արդ մէք իսկ եմք այն քո եղբարք երկու անհետացեալք 'ի միջոյ: Երագոն մայր մեր է ամենեցուն, և Արգամ հայր հասարակաց. ահաւասիկ նամակն զոր ասացի քեզ երէկ. տես քաջ՝ միաբանին ընդ խօսից Ներսէնի. (Գայ նմա):

ՏՐ. (Ի Բանտ) Եղուկ եմ, սիրտ իմ բաբախէ. (Էլանէ)...

Ո՞վ զիք, երանք իցեն, զիմորդ... իմացաւ ինչ յայտցանէ և Երուսաղ:

ԵՐԶ. Եւ ոչ դք, բայց գուցէ որչափ բանք էին Ներսէնի. որ իբրև հասին և մինչև յաւնին իմ նամակդ յայտնեաց ինձ զամենայն գաղտնիս խորհրդոյն. անդէն կամէի ընթանալ առ Երուսաղ, այլ նախ առ քեզ փութացայ. զի ոչ հանդուրժեաց սիրտ իմ թողուլ զիմ հարազատդ 'ի բանտ խաւարին:

ՏՐ. Իսկ առ ինչ արդեօք միթէ 'ի լուծանել զիս 'ի կապանացն, արգարացուցանել զիս յաչս Երուանդայ. ա՛հ, քաւ յինէն այսպիսեալ զիմօք հանդիպել երեսաց եղբօր իմոյ, 'ի նանիր արձալեաց զիս Արգամ, ո՛րք են կապանքս. դառնամ ես դարձեալ առ ձեզ, այժմիկ արժանի եմ ձեզ և դուք ինձ. այժմիկ յուսաահատութիւն պատեցաւ զինեւ, եղբարց իմոց մատնիչ եղէ, արեան նոցա ծարաւեցի, զթաղաւորութիւննորա խախտեցի... սակայն բռնաւոր էր... 'ի բաց կաց, Երուանդ, յաչաց իմոց... ոչ կարեմ հայել 'ի նա. ո՛հ. աններելի են մեղանքս, գիտեմ զի արգարաւ նամ առաջի նոցա, այլ զուր տարապարտուց աւօթ միայն ժառանգեմ. (Գրանէ Դաւթեալ 'ի Խապանս):

ԵՐԶ. Ոչ այդպէս, Տուր. մի այդպէս, եղբայր իմ. գիտէ ընտանի արեան կցորդութիւն մեզմեզ զիստութիւն սրտից. աղէ ընկալ նախ յինէն եղբայր իմ, զհարազատութեանս համբոյր. Ես նախ ներեմքեզ զամենայն զոր մեղար առ իս:

ՏՐ. (Խորշէ) Ի բաց, երթ 'ի բաց. ա՛հ, որոց կրից պահեցին զիս երկինք:

ԵՐԶ. Եկ ապա երթիցուք առ Երուանդ. ես փոխանակ քո, եղբայր իմ, ես արգարացուցից զքեզ. չլուծանեմ զկապանսդ, գովին երթիցուք. զի տառապանք ընտանութեան տաւաւել գիտեն խօսել քան զեղբու. հապա երթիցուք:

ՏՐ. Եւ յով երթիցուք:

ԵՐԶ. Առ Երուանդ, հաշտել ընդ նմս:

ՏՐ. Առ եղբայրն իմ, ա՛հ, և 'ի յիշատակդ միայն մեռանիմ. համբուրեցին զբռնաւորն... երգմեւցուցեալ զքեզ, Երուանդ, յամենայն աստուածս և յոր ինչ միանգամ սիրելի է քո յաշխարհի, այլ և զայն ասացից թէ և յարիւն հարազատութեանս. Եթէ սիրես զիս, թէ քեզ եղբայր ճաշաչես՝ ինչ մի միայն խնդրեմ 'ի քէն:

ԵՐԶ. Եւ իմ երգուեալ, ասա. և զամենայն կատարեմ:

ՏՐ. Սպան զիս աստանօր, և կամ լուեա զայդ ամենայն յԵրուանդայ. գոնէ նա մի ինչ գիտացեւ լուեա և աշխարեա. ընդ մեզ թաղեցի խորհուրդդ. Երուանդ յընտանիս ոչ խնայէ, գոնեա դու խնայեա ինձ զամօթդ զայդ և զառապնութիւն. թոյլ տուր ինձ մեռանել անծանօթ 'ի կապանս իմ. ապա թէ ոչ՝ երդուեալ 'ի Վահագն՝ ես ինքնին ընդ սուրս ելանեմ:

ԵՐԶ. Ա՛հ, զինչ խնդրեցեր. անգիտութեան յանցանաց ամօթ ոչ է. իբրեւ շրթունք մեղաւորք աւտեան և նոզվէն զյանցանսն, թեթեւանան նոքա: Երուանդ եղբայր երբ չխնայեաց:

ՏՐ. Մի ինչ երկբայր, այժմ սկսանի և զայդ: Ո՛հ, աւասիկ Երուանդ. յո՞ թագեայց, իբր հանդարտեցից առաջի նորա:

ՏԵՍԻԼ Դ.

ԵՐՈՒԱՆԴ, ՄԻՀՐԱՆ և առաջինքն:

ԵՐԴ. Երուանդ 'ի բանդի ընդ որդւոյն Արգամայ. 'ի բաց արարեք յաչաց իմոց զանօրէն չարադործդ:

ԵՐԶ. Ա՛հ, ոչ, յո՞ տանիք սպանանել. տէր իմ եղ-

բայր, աղէ միանգամ 'ի մօտոյ հայեաց յերեսս չարադործիդ, տես զարտասուան, Եթէ ժուժկալ լեսցէ սիրտքո, ոչ այն առաջին Տուր է սա:

ԵՐԴ. Արտասուելի իսկ է բաղքն իւր:

ԵՐԶ. Ո՛հ, կարի քաջ:

ԵՐԴ. Զինչ այդ տխրութիւն խառն ընդ խնդութեան յերեսս քո. Եթէ կցորդ իցես չարեաց դործոց նորա, Եթէ խաբեցեր զիս ստութեամբ, տարակոյս յամենայն կուսէ. զինչ, կամիցիս արդեօք 'ի հայրասպանութիւն անդր յաւելուլ և զեղբայրասպանութիւն. հապա, պատե՛հ է վայրս, աւասիկ եմ առաջի քո:

ԵՐԶ. Ո՛հ վէրք անհնարին. քստմունք ընդ ոսկերս գնան. չեմ ես հայրասպան, եղբայր իմ, տակաւին ինչ ոչ գիտես. ոչ հայր մեր էր սպանեալն այն, այլ...:

ԵՐԴ. Այլ, ո՞:

ԵՐԶ. Դայեակ Տուրայ Ներսէս, և սա է...

ՏՐ. Անսա մի ինչ այլ. յինէն լուիցես, արքայ, զամենայն. ես եմքո թշնամին, ես արքայութեանդ սասանեցուցից. աղէ ընդէր յապաղես, սպան զիս, արագարագ խաւարեցո զաչս իմ չտեսանել զոյս, չտեսանել և զքեզ:

ԵՐԶ. Մի այդպէս. հայեաց, Երուանդ, 'ի խնդրուածս իմ. յանցաւոր է, մահու պարտ է, սակայն... ո՛հ, սակայն, եղբայր քո է որ յոտս քո անկեալ կայ. (Ծռնէ Գնէ). Եթէ եղբայր քո գիցն պաշտօնեայ արժանի ինչ է առ 'ի քէն շնորհի, Եթէ սիրելի է քեզ արեւ եղբորդ՝ շնորհեալ ինձ զկեանս գորա. յիշեա զի սա է իմ ազատարար և կրկին կենսատու անձին իմոյ:

ԵՐԴ. (Յարգանք) Ա՛հ, եղբայր իմ կեանս խնդրէ թշնամոյս: Փո կենսատու է, այլ իմոյ կենացս դարանակալ. զքեզ յանգեաւ փրկեաց, զիս կամակար յարեւ հնարեցաւ արկանել. ակամայ բարւոյ չեն վարձք, և կամաւոր չարի պատուհաս կնքեալ 'ի գիցն և 'ի մարդկանէ:

ԵՐԶ. Իսկ զինչ, Եթէ և առ քեզ ակամայ իցէ յանցուցեալ:

ԵՐԴ. Զիմորդ, յիմարեցա՛ր Երուանդ, Եթէ և սուրայս յանցումն ակամայ, ո՞յր ապա կամաւոր գտցի:

ՏՐ. Յայլոյ խելս է նա, արքայ. զի՞ բնաւ լուեա դմա. ես ինքնին լինիմ խոստովան, կամաւոր էր ամենայն. և Եթէ թողուս զիս յարձակ, միւսանգամ 'ի պատրաստի ունիմ զգլուխ իմ թօթափել յերկրէ զլուծ բռնաւորաց. աղէ ում կատ. սպան զիս, Եթէ խնդրես լինել յանգործու:

ԵՐԴ. Տակաւին ժուժկալիցեմ: Լուր, Երուանդ. արդ արքայ խօսի, ոչ եղբայր: Իմ ձօնեալ է ուխտիւ գիցն անմահից զարիւն Տուրայ, չկարեմ շնորհէ մարդոյ, թէ և իմ եղբայր էրն: Եւ այս իմ ուխտ անյեղի քոյով ձեռամբ պարտի կատարել իբրեւ գիցն պաշտօնէի. սուսեր միայն իմ իցէ (հանէ). զի և ես դործակից եղէց պատարագին. առ ընկալ. զեն առաջի իմ զգիցն նուէր. (Գայ նմա):

ՏՐ. Աւասիկ եմ ես. հապա, Երուանդ, զմէ տատանիս. չհանգուրժեն գիքն արհամարհանացդ:

ԵՐԶ. Ո՛վ գիք, զինչ իցէ պատահումն:

ԵՐԴ. Աղէ փութա հեղուլ նոցա զարիւն թշնամոյս. և յայնժամ տացեն քեզ գիքն պատասխանի:

Երգ. Ո՞ր այն իցէ թշնամին քո. Տո՛ւր, ա՛հ. (Բէ-
լոսի) զի՛ ևս լսեմ: Գիտեա, եղբայր իմ, զի...
Տր. (Ձգէ լէպծոսի սորին) Լուռ լեր, ապա թէ ոչ
ես այժմանձին առնեմ:

Երգ. Ա՛հ, դաւ է. սուր ծածուկ առ Տուրայ.
Ֆուլթա, Երուսաղ, հար զվիրագդ:

Երգ. Ո՛հ, եղբայր իմ, բաց զսա քո միանգամ...
գիտեմ զի...

Տր. Անսա, մի ևս. տես զի հարկանեմ զսիրտ իմ:
Երգ. Դարձո զսուրդ. ո՛հ երգուցն, ա՛հ երկիւղ:

Անագորոյն երկինք, այր հարկանեմ, հանեմ ձեզ
սպանդ արժանի, եթէ այժմ չէ ինձ ժամ մե-
ռանելոյ, երբ իցէ. (Դնէ դուռնի 'ի սիրտիւ):

Երգ. Ամփոփեա զձեռն քո. (Բէլոսի) անշուշտ
գործակից է ընդ նմա: Շատ է, խելամուռ եմ ա-
մենայնի, այ անարժան եղբայր: Հապա, Տուր,
եկ դու ինձ, ըստ արժանի քու գազանութեանդ
լեր դահիճ եղբորս, կատարեա հրաման մի անո-
րէն, հար միտեա 'ի սիրտ դորա զայդ սուսեր. և
ապա ես ինձէն խնդրեցից 'ի քէն զվրէժ գորա
և զիմ, և խնդրեցից և յանձնէ իմմէ:

Տր. ԶԵրուսաղ իմ չիք ուրեք տեսեալ յաթոռ
բռնաւորութեան. այս սուսեր միտեցի միայն 'ի
սիրտ բռնաւորաց կամ 'ի սիրտ Տուրայ:

Երգ. Ի բաց կաց յաչաց իմոց, ժպիրհ ապերա-
սան. իմոյ սրոյս պահեալ կայ արիւնդ. առ 'ի
բաց, Միհրան, զսուրդ, և զդա հան ընկեա 'ի
վիհ մի բանտիդ: Ոչ կամեցար գու կատարել
զկամս իմ, գիտեմ ես կարի քաջ լրումն տալ
բաղձանացս. խնայեցեր ներկանել զբանտս յա-
րենէ ամբարշտին, երգուեալ յարե անմահից,
եթէ ոչ ուղեկցեցին յարենէ նորա հրապարակք
քաղաքիս. սարսեմիւր ապա և դու 'ի մահել
սրտամուռութեան իմոյ նենգաւոր գործօնեայ չա-
րի. (Էլան):

Երգ. Մնա ինձ վայրիկ մի ևս. ընդէր է այլ լուել:
Երգ. (Ի հեռոսս) Ոչ ևս լսեմ զբախօս շրթանց:

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԵՐՈՒԱԶ, ՄԻՀՐԱՆ:

Երգ. Դարձեալ յերկուացաւ զինէն. կասկածոտք
միտք անանջրպետ գահակից է իշխանաւորաց:

Ա՛հ Միհրան, լուսն արդեօք զսպառնալիս Ե-
րուսաղայ. գիտիցես զի եղբայր մեր է Տուր,
զոր նա ինձ կամեր տալ սպանանել:

Միհր. Զինչ ասես. և ընդէր յանգիման չասացեր
արքայի:

Երգ. Աւաղ անմուռութեանս. երգմեցոյց զիս Տուր
լուել 'ի նմանէ, ապա թէ ոչ ինքնին տուեր գնալ
զիւրովն. ո՛չ իսկ տեսեր զնա աստ ձեռն 'ի սուսեր
եղեալ 'ի ծոցին, զոր մերկացաւ իսկ ապա:

Միհր. Յո՞ գնաց արքայ, ալէ անդեցուք զինի
նորա:

Երգ. Երթիցուք պատմել նմա, ոչ ևս լուցից.
գոչեցից յունկն քաղաքիս:

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՏՈՒՐ, առաջինքն, ապա ԵՐՈՒԱՆԴ:

Տր. (Վերադարձ) Սուսեր մի, սուսեր մի. կատարե-
ցաւ գործն. ա՛հ եղբայր իմ, ինձէն մեռայց, մի
'ի հարուածոց եղբորս, քաջութեամբ մեռայց.
(Ելան 'ի Միհրան):

Երգ. Վա՛յ զինն:

Միհր. Բարէ:

Երգ. Այ գազան արիւնխանձ, ո՛ր իցէ եղբայրն
այն անագորոյն. (Դնէ պարանի Երուսաղայ): Ա՛հ
եղբայր, զի գործեցեր:

Երգ. Թոյլ տուր ինձ հարկանել միւսանգամ,
կրկնել և երեքկնել. (արիւնխոս որդի Դնէ
Տուրայ):

Երգ. Ա՛հ անսա, զի զեղբայր քո սպաներ. արիւն
հարազատիդ է որ կայլակէ 'ի սրոյ այտի. արիւն
եղբորդ է որ զքե ցայտեցաւ:

Երգ. Զիմրդ... ո՞րպէս... եղբայր իմ... նենգա-
ւոր գաւառան...

Երգ. Այն ամենայն յանգիտութեան էր. արդ
զղջացեալ էր ընդ մեղանան, և առ ամօթոյ երգ-
մեցոյց զանմուռութիւնս իմ լուել զայդ 'ի քէն:

Երգ. Իսկ արդ ո՛չ Արգամայ է դա որդի. ծնունդ
Երազոնայ յանօրէն անկողնոյ. ո՛չ Ներսէս ապ-
րեցոյց զդա 'ի միջոյ եղբարցն, որպէս լուր հըն-
չեաց 'ի քաղաքիս:

Երգ. Այդպէս է հաւաստի, մեք եմք գորա եղբարք,
Արգամայ և Երազոնայ ծնունդ անիծից. աւա-
սիկ է գիր Երազոնայ... ո՛հ չարասէր բաղդ
զիմրդ արգելի զիս յառաջագոյն ցուցանելնը-
մա. ընկալ և տես:

Տր. (Ելանէ ևս Երուսաղայ լուի զԵրուսաղայ Տուր ասէ
լէպծոսայ). Ո՛հ, զիմրդ յորժամ ցանկալի է ա-
նագանէ մահ. զերջանիկսն միայն գիտէ նա արագ
յախշտակել. արիւն իմ արիւն նենգաւոր՝ արդ
և ինձ նենգէ, չսպառի առ ժամայն զի մի տեսցէ
զիս իւր եղբայր կենդանի:

Երգ. Վա՛յ ինձ. ծանեայ զամենայն. սիրտ իմ ա-
նագորոյն իբր հանդուրժեցես ողորմ յիշատա-
կիդ. աչքդ իմ ժուժկալէք հայել յաշխարհի
տեսիլն. ովձեռն ճիրան պատառող յուսմէ խըն-
դրեցես զվրէժ արեան հարազատիդ, բայց 'ի
քէն, 'ի քէն, 'ի սրտէ աստի... սակայն միթէ ոչ
վասն այսորիկ թշնամի իմ էր սա... ո՛չ մահու
պարտաւոր:

Տր. Առէք զիս աստի, տարայք զիս այլուր. հեռա-
ցայց յաչաց նորա:

Երգ. Մնա ինձ, եղբայր իմ, ներեա ինձ զանգի-
տութեան յանցանս, զոր արդ իսկ յանցեայ առ-
քեզ. միմեանց պարտաւոր եմք, ներեցուք մի-
մեանց. ներեալ քեզ յինէն և քոյին անգիտու-
թեան մեղանք՝ զոր մեղար առ իս և առ աչ-
խարհս, և ածեր 'ի վերայ իմ յանցուածս ան-
հնարինս:

Տր. Առ քեզ արդարեւ մեղայ յարիւն ընտանի-
սակայն... առ աշխարհս... ոչ կարեմ ասել:
Բռնաւոր թէ և իմ եղբայր... աստի է ինձ. ե-
թէ առաքինութիւն ինչ բնակէ 'ի սրտի իմում,
ոչ է զթուլութիւն առ բռնաւորս. ո՛հ մեռանիմա.

ւասիկ... ողջամբ մնա, եղբայր իմ... Երուսաղ...
գու ներեա ինձ զոր անիրաւեցի առ քեզ տա-
րապարտ:

Երդ. Մինչ 'ի շունչ վախճանին ատեա զիս. և ոչ
ողջունի միոյ արժանի համարեցար զիս, եղբայր
իմ. եթէ բռնաւոր եմ, աւասիկ և իմ վախճան
մերձեալ է. քնամ դիմագրաւ բիւրաւոր նիղա-
կաց կեղեքել զայս սիրտ որ 'ի քո արիւն ոչ խը-
նայեաց:

Երգ. Հաշտեաց, եղբայր իմ, հաշտեաց ընդ քում
հարազատիդ. և մի զայդ քէն սրտմտութեան
տանիւր յերեսս քո ընդ քեզ 'ի սանդարամետս
'ի պարս փառաւորեալ ակմբի վէճից դիւցազանց
մերոցս նախնեաց. մի յակնարկէն յերեսս քո
ամաչեսցեն նոքա:

ՏԵՍԻԼ Է.

ԶԱՐԵՀ, առաջինքն:

ԶԱՐ. Հաս փութա, տէր արքայ... բա՛նէ զար-
ժանի պատուհաս ընկալա՛ւ Տուր:

Երդ. Լուռ լեր. ասա զի՛նդրես, զի՛նչ այդ փոշի
մրդկեալ զքե:

ԶԱՐ. Ապրեցո զանձն քո. ճակատ ետ Սմբատ,
'ի խոր խոցեցաւ մարտն. մերքն յուսահատեալ
բացին զդրունս քաղաքին. այլ ինչ երկարել ոչ
ներէ ժամս. ջոկատ մի հզօր քեզ մնայ արտաքոյ:

Երդ. Ահա արդ, եղբայր իմ, կոչէ զիս բաղջն,
երթամ արեամբ իմով, արեամբ տան իմոյ սրբել
զայնցանս իմ. այսպէս ապրեցուցանեմ ես զան-
ձըն իմ 'ի ձեռաց նոցա. աստղն առաջնորդ իմ
կենաց՝ արդ 'ի մուտս խոնարհի, երթամ մեռա-
նել. (եւտէ ընդ Զարէհի):

ՏԵՍԻԼ Ը.

ՏՈՒՐ, ԵՐՈՒՍՏ:

ՏՐ. Ո՛հ 'ի վերջին բանալ աչացս... անկաւ...
զարտեանամբքս մէդ... մնա խաղաղութեամբ,
եղբայր իմ...

Երգ. Ո՛վ դիք, գալով չափ բանին ձերոյ և մեր եր-
կոցուն կնքեալ է վախճան. մէք եմք հարազատ-
քըն թշնամիք՝ զոր գուժեաց ինձ Արամազդ:

Այն հեղեղք հրափայլ արեանց յերկրէ աստի
ոչ ցամաքին,

Թըշնամի հարազատաց թէ չըսպառին ակունք
սրտին:

Ի քեզ, եղբայր իմ Տուր, 'ի քեզ կատարեցաւ
նախ գուժալից բարբառս. ոչ անագանեսցուք և
մէք՝ ընդ հուպ առ քեզ գամք, թողեալ աշխարհի
և հոգւոցն 'ի սանդարամետս տարեալ 'ի միասին
ահաւոր և տխուր յիշատակ:

ԲԱՆԱԼԻԲ

ԲՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵՒՈՒԹԻՑ

(Տես էրես 158)

Դ. Բնական արգասիք կայծակին:

220 Երբ կայծակը ծառի մը զարնէ կը
թափանցէ՝ անոր մէջ, չէ նէ միայն արտա-
քին մակերևութին մէջ: — Կեղեկին և փայ-
տին մէջտեղ կը մտնէ, ուր որ սպիտա-
կուցն է, և ուր որ աւելի առատ հոյզ կ'ըլ-
լայ:

221 Ինչո՞ւ համար կայծակը կ'անցնի ծա-
ռի մը փայտին ու կեղեկին մէջը: — Որով-
հետեւ աղէկ հաղորդիչ կ'ուզէ, և ծառի մը
լաւագոյն հաղորդիչ մասն է սպիտակուցը:

222 Ի՞նչ է ծառին սպիտակուցը: — Սպի-
տակուցն է սպնդային գոյութիւն մը որ
կը գտուի ծառին կեղեկին և բուն փայ-
տային մասին միջոցը. անոր համար սպըն-
դային է՝ որ բուսոց հեղուկները, (որ ի-
րենց համար արեան տեղ կը բռնեն) կա-
րենան վեր ելլալ առանց գժուարութեան:

223 Այսպէս ալ կայծակը մարդուս մոր-
թին մէջ կը թափանցէ՝ առանց թափանցե-
լու հեղուկներուն մէջ: — Ոչ, հապա կը
թափանցէ մարմնոյն հեղուկներուն մէջ:

224 Ինչո՞ւ համար կայծակը կ'անցնի մար-
դուս մարմնոյն հեղուկներուն մէջէն: —
Որովհետեւ ելեքտրականութեան աղէկ հա-
ղորդիչ են քան թէ մորթը. ասոր համար
կայծակը չի վազեր մարդու մարմնոյն վրայ՝
այլ ներս կը թափանցէ: (Կենդանեաց և
մասնաւորապէս մարդուս մարմինը աղէկ
հաղորդիչ են ելեքտրականութեան):

225 Ինչո՞ւ համար երբեմն ծառը կ'այրի
կայծակէն՝ ինչպէս կրակէ: — Այս բանս
այն ատեն կը պատահի երբ ծառը ընդդի-
մանայ կայծակին վազուկին՝ որ ամպերէն
կ'անցնի երկրիս վրայ. որովհետեւ ամեն
անգամ որ ելեքտրականութիւնը հանդիպի
արգելքի մը՝ կը պատճառէ զօրաւոր ջեր-
մութիւն մը:

226 Ինչո՞ւ երբեմն կայծակը կը խլէ ծա-
ռերուն կեղեկը: — Որովհետեւ ծառը կ'ընդ-
դիմանայ, կայծակն ալ իր մեքենական
բռնութեամբ անոր կեղեկը կը կորզէ:

227 Ինչո՞ւ համար կայծակը զարկած ծա-
ռին ճիւղերը կը կոտորէ: — Որովհետեւ
ելեքտրականութեան մեքենական ուժը
խիստ սաստիկ է. ծառերուն ճիւղերն ալ